

„Thabiti Kumi“

Ivan Pregelj

Motiv: Marcus item in illo excellenti miraculo, quod Christus in suscitanda Jairi filia confecit, ipsa etiam verba Christi hebraica, quibus mortua vitae lucique reddita est, non dubitavit adscribere. Apprehendens namque manum jacentis in tumba puellae duobus verbis dixit: Thabiti, Kumi, quorum primum ad vitam spectat, id est Respice, secundum vero addanitatem recuperandam, id est Surge. Ubi post aliquis non satis diligens transcriptor quod in historiae margine compererat, orationis contenui admiscere ausus est, ut nunc paene universi libri teneant Thabita, Kumi, quod est interpretatum, Puella tibi dico Surge. Nec enim credendum est ab evangelista translatum, quod in veritate non adest. Igitur Puella tibi dico, universum hoc nihil huc attinet... sed Thabiti, Kumi verba sunt Christi... Talia in multis sacrae scripturae locis ab indoctioribus corrupta invenietis.“

Ioa. Reuchlin - Phorcensis, de verbo mirifico.

Biló je v Tolminu za god svetega Valentina v letu petnajst sto šest in petdesetem.

Stari spokorni „hlapec Gospodnji“, vikar Janez Potrebujež, je bil obse del sam s težko knjigo na mizi, ki jo je že bila pogrnila za obed njegova domača ženska njemu in njega mlademu varovancu, hlapčiču devetih let, Boštjanu. Bil je ta negodni pobič sin potepene ženske in nevrednega očeta, ki je služil vikarju do pred kratkim za duhovnega pomočnika ali obhodnika, pa se pripravil s svojo samopašnostjo kot resnični presbyter rotundae conscientiae v prezgodnjo bolezen in bridko smrt. Umirajoč se je zmiril z vikarjem in Bogom pa prosil svojemu nezakonskemu otroku vikarjevega varištva. Stari gospod se je sirote usmilil in sklenil, da bo odgojil otroka, če že ne za duhovnega, pa vsaj za porabnega in poštenega cerkovnega človeka, Sveti, Močni in Nesmrtni, če mu le ne bo in tudi to pot in te nedolžne dušice hudič prekleti speljal, spačil, zmaličil in ubil, kakor mu je že nekoč eno, siromaka Petra, sinú njegove nesrečne sestre Polone, requiescat!

Sivolasi duhovni sedi togo za mizo ob knjigi in čaka in je ves brljav. Svojega varovanca Boštjana je poslal v farno cerkev pri svetem Urhu v dobravi pod trgom, da bi mu uro Gospodnje smrti na križu odzvonil, pa se zdaj muči v bridkem dvomu, ali je prav storil, da ni šel sam, marveč da je poslal otroka zvonit, ki mu utegne peklenski malič zvon pridržati in z močno južno ustaviti, z vetrom takim od morjá, ki že dve noči in ves dan vleče, oblake nizko med goré potiska in snegove sčinoma pobira, da od povserod vode bobnijo in plazovi grmé.

Starec vidi vse, kar misli, tako živó, da mora sam pri sebi na glas povedati.

„Štirje angeli, ki vetrove držijo,“ vprašuje po besedi iz strašnega razodetja o Sodbi, „ali so jih za zadnje izpustili?“

Ne groze ne slovesnosti ni v njegovi besedi. Povedal je mrtvo, kakor se mu je spočelo v spominu in z besedo, ko je to jutro tega dne po maši moral

kar v tri strani umirajoče previdevat, da mu je zdaj tako, kakor da se ne bo nikoli več ne oddahnil ne odpočil.

Že mesec dni od svetih Treh kraljev se osvešča stari duhovni, kakó močno ga je vzela zima in dolga zmrzál. Pa mu je to noč prej še južna legla na pljuča in jih opasala, da mu zdaj hropejo in sigajo kakor z moko nabit ovčji meh in da ga zbada od srcá do pod lopatico. Bolezen taka, da ni prva, in bi človek z učenim Aviceno dejal, da je le incubus, pa ni in so le pljuča vneta v bodilju. In če se bo otresel te tegobe, ki se je tolikokrat v življenju že hujše in nadležnejše...

„Hujše in nadležnejše,“ ponovi duhovni na glas z občutjem močne samozavesti, da mu skušnjava poltenih misli in vrele krvi ne nagaja več, da ni več v njem tiste strašne sle, ki seka v meso in mozeg.

„Svinja... sus famelice! Ne moreš več podnetiti,“ mrmra s sveto škodoželjnostjo o duhu nečedne sle, ki se ga je naučil bati se in krotiti ga z močnim odrokom in sveto molitvijo, s postom in mrtvičenjem; plane bojevito, a se zruši na stol in ove vse svoje telesne slabosti in usehle moči. Pa ga mine sleherna objest in mu je nadležno hudó. Noče in si mora želeči, da bi še biló, kar je prešlo. Žal mu je, da je minilo, kot strašno zapeljivo pijanost si osveča mladó ugodje, ki iz polne krvi prešinja vse ude, se preliva vanje, jih veže in utruja, a so venomer zopet voljni, prožni in krhkí...

Ves zmeden, ali ni vendar zopet grešil, želeč si mladega zdravja, išče starec nekaj časa zgubljeno, seže po knjigi in odpre. Ne bere, a se ové, da mu je iskati razsvetljenja in tolažbe drugod. Pa se okrene proti steni, kjer visi razpelo, les, ki je že ves črviv in sajast, a duhovnemu venomer ona ista močna svetinja, kakor za njegovih mladih in trnovih duhovniških let.

„Moje žalosti in slabosti sodec in priča,“ golči v trpki molitvi, ne kakor z Bogom, kakor s človekom, ki sta se vajena od mladega; „ti povej, če je pregrešna ta zadnja slà v meni. Ubil jo bom. Če pa ni, daj da bom hrepenel, kakor gre duhovnemu. Lovač, to veš, da nisem, ki se mu je ud usušil, lakota pa ne!“

„Lakota, ne misli, ta moja žalost ni,“ nadaljuje, „lakota lovaška. Pa je človeška, kakor za vsem, kar izgubiš, za zdravim zobom v ustih, za prožno nogó. Močno jalova je namreč ta sreča starih let. Ne vidim, da sem hladán, ko lipov bog; da sem miles mutilatus, čutim, in brez blagoslova, ki nisem, kakor sem, iz boja, le iz takega reda v prirodi, da se še močnejši unese in še lepša usuši, prava senéna lonica, ki v lazu stoji pa jo deževje pere, da trohni od znotraj in odzunaj prhni. Pa če se mi skomina po mladi krvi! Naj se! Nekaj meni, nekaj Tebi! Tebi tudi in Tvoji ljubezni do ljudi, ki si me jim za tolažnika postavil et quasi medicum, in me še kličejo, otroci, babe in vsi umirajoči, naj jim bom v pomoč, pa sem sam mrtvák z živim usmiljenjem in mrzlo rokó.“

„Mrtvak z živim usmiljenjem in mrzlo rokó,“ mu gre še dalje pravda z nevidnim Gospodom življenja; s prstom udari v knjigo, ki leži odprta pred njim. „Iz te učenosti tu, po kateri učim svojega pobiča besedo spoznavati in brati, se mi je razodelo in povem. Ko si na križu umiral, odrešil si. Ozdravljaj s križa pa nisi. Zato ker po človeški naturi svoji mogel nisi, ki nisi bil v žeblih in pod trnjem zdrav. Ozdravljenje, sem dejal, da je biló tudi iz Tebe le zdravega. Mar ne berem, če že ne večkrat, pa vsaj eno pot, da si čutil moč, ki je šla iz tebe? Takrat, ko se Te je doteknila krvotočna žena! Kakšna moč? bom vprašal. Moč besede božje, kakor ko si Jairu hčerko obudil z besedami: thabiti, kumi? Zdravje, bom rekel, mladost, utrjana z vélikim usmiljenjem sirotam v življenje, čudež, ki iz bolnega telesa biti ne more, ker bolnega Boga ni in ne bo...“

Starec se zdrzne. Sam ne more presoditi, ali je prav povedal; sam sebe ne ume, kaj hoče. Motno išče, da bi povedal iz srca, kakor čuti, ne z besedo pismoukov in pisarjev:

„Razmakni mi, da bom videl prav, ki vidiš, da ne najdem in da govorim tako, kakor boli. In ne zavrzi me: Ecce, theologus! — glejte ga, bogoslovca, kako je svoj neumni gobec odprl, pa se govoriti ni učil! Nisem se! To pa veva oba, kolikokrat sem stal s Tvojim zakramentom ob umirajočih. Nobenega adepta me ni več strah, toliko sem videl bolečine, gnojá, krčev in znojev mrliških. Tu me spremisli in poslušaj!“

Glas zamre starcu od razburjenja, nekaj trenutkov mora krotiti bolečino vnetih pljuč in loviti sapo. Slabotno, a sproščeno govori nato:

„Pridejo me klicat. Grem, pridem, vstopim, vidim in spoznam že ob vratih, da mi je zbolel človek, ki še ni bil dotlej bolan. Na smrt do te ure še pomislil ni, pa je zdajci stopila predenj. Zato sem rekel, da spoznam že ob vratih, in se mi srce stisne, kako neki bom nesrečno dušo pripravil, da bo pravična in spokorjena prešla k sodbi. Človek je. V štoli me je videl, vse mu je jasno pa se mu spači obraz; molim, opominjam prizanesljivo, naj se kesa in prepusti v božjo voljo. Saj niso uporni. Lepó se spovedó in vdajo na videz; a ko si opravil in hočeš iti, rotijo, da ne odnehaj, gredó z očmi za teboj in očitajo molče. Tako, glej, sem doživel stokrat in še večkrat. In temu se nisem pa nisem mogel privaditi, tistim očitajočim očem, ko so vzele slovo. Še iz grobov me gledajo, tuje, mrtve, hladne... otroci, otročnice, matere... sami taki, ki so bili nedolžni in bi bili po vsej pravici mogli živeti in morali, ker so bili brez krivde ali pa potrebni bolj drugim, kakor pa sebi... Ti si videl, kolikrat sem si zato v takem jalovem svojem usmiljenju predočil, kolika bi mi bila ena sama Tvojih velikih sreč, čudež namreč, ki bi se zgodil iz mene zdravega v nesrečno umirajoče telo. Sprva, ko me je mlada kri blodila, sem se mogel za tako norsko žalost vsaj pokarati, češ, da nisem vreden. Potem sem s Tvojo pomočjo ukrotil svojo kri in ustrojil svoje meso. Učitelj moj, praeceptor meus vidit, sem si dejal in hrepenel nezadr-

žano, čakal, molil in upal. Bral sem v evangelistu Tvojo besedo: talitha kumi, hčerka, pravim ti, da vstani. Odprl sem v učeno knjigo in sprebral, da so nevešči prepisovalci Tvojo pravo besedo izprevrgli in da si drugače klical: thabiti kumi — spreglej in vstani. Ti veš in vidiš, da ni bila napuhnjena volja, kar sem nato rekel in verjel. Da bom namreč s to Tvojo pravo besedo obudil; da bo tudi iz mene, kakor se je iz Tebe v krvotočno prelila moč, izšlo zdravje v bolnika. Nisem okusil, nisi dal. Zase, samo zase hočeš tako božjo srečo. Ti veš, čemu. Jaz vem po svoje. Okusil nisem, odreči se pa tudi nisem mogel in za zadnje sem obupal, kakor drugi Iškariot...“

Hripav je zopet obnemogel duhovni, se zravnal, stopil pred križ in stegnil roke. Stisnil jih je v pesti, kakor da hoče strahovati.

„Sodi, če smeš brez usmiljenja, in udari,“ ihti v sveti brljavosti: „obupal da sem, kakor Iškariot, sem rekel. Odkar se mi je teló upuhnilo in usušilo, odkar po človeški pameti ne morem več presoditi, kako bi še kaj moglo zrasti iz tega mojega bolnega in umirajočega življenja. In tako sem se Ti izpovedal in se ne kesam. Tožim in se jočem za mlado krvjó. Mesenost jo blodi, hudič jo kuha, da polje in vpije po odpočitku v ženski. Naj jo poja, naj ji kuri! Pa je mlada, pa je zdrava in polna. Ima, če je z božjim blagoslovom kvašena, nevidno bližnjemu v pomoč prelita, iz Tebe, če le hočeš in dopustiš, čudodelno moč, amen.“

Splahnil je pod križem kakor meh, ki so izsuli iz njega žito. Potoglav in bolan se je lovil nazaj k mizi in se zgrudil na stol. Nič kaj jasno se ne more ovedeti, kaj je z njim, kako je še pravkar v svoji duševni zmedi prosil in rotil Bogá. Mrak, ki se prečudno naglo zgošča, mu je v nadlego. Ove se slabega in južnega vremena šele, ko začuje šum vetrov v krajnih vogalih svoje hiše. Vživlja se v občutje, s kakršnim je sedel za pogrnjeno mizo, ko je poslal svojega mladega cerkovnika zvonit.

„Štirje angeli z vetrovi...“

Trudno daleč in žalostno se je oglasil tedaj zvon svetega Urha. Duhovni se je dramil vedro:

„Pa je le srečno prišel, hlapčič, in zvoni, Deo gratias!“

Prekrižal se je in začel glasno moliti. Pa je zvon trpko naglo utihnil, klenknil medlo in lovil glas. Vikar kar vidi: otrok vleče za vrv, je zmajal zvon, pa mu ga burja pridržuje in ne pusti, da bi se razgibal jezik v bronastem klobuku. Črn malič se je obesil na težko železno kepo, otrok se zastonj muči, visi krčevito na vrvi in ne zmore. Do trde noči se bo, sirota, otepal, toliko zvest cerkvenec je že, molil in vokal v praznem boju.

Toplo sočutje se vnema duhovnemu, kakor sina miluje negodnega cerkovnega slugo:

„Hágios Ischyrós, hágios Athanatos — sveti Močni in Nesmrtni! Povleci še enkrat v božjem imenu, hlapčič, razmajaj kljun cerkovnemu petelinu proti peklenskimi močem. Ne daj se, da bi Te kot mojega rajnega Petra iz

temè! Zakletev izmoli, saj jo znaš: Hel, Heloim, Heloa, Heye, Agla, Emmanuel, Sabaot, Tetragrammaton, Hegios, Jehova! Ecce cruce[m] Domini! Fugite partes adversae, vicit Leo de tribu Juda, radix David.“

V vikarjevo zarotbo se je zdajci zopet oglasil zvon in se krepko boril z vetrovi in šumi. Potolažen je domolil duhovni in se pokojno naslonil v stolu. Prijetno mu je, nekakšen sladek mrz se mu prelija po telesu, potem mu je zopet toplo. Trudnost, ki v njej sahne neskončno neznaten in ves mrtev, mu veže ude in misli. Želi nečesa, pa ne ve, sluti, da mu prihaja nekako čudno. Oveda se kraja, a mu je le, kakor da je nekje v neznanem, v neznano tuji luči. Iz nevidnega mu je, kakor da se je nekdo pretegnil, plahutnil z rokami kakor s kreljuti; kerub božji, odprl je človeško dlan in pokazal: ecce vulnus! in je odgovorilo, kakor amen na molitev: thabiti kumi ...

Duhovni spi in sanja: Stopil je v mračno izbo. Vidi mater ob otročji zibeli s sračjo nogó in ugane, da je otrok za smrt bolan. Duši ga; s plahim pogledom bega v mraku. Pa je duhovnemu neskončno bridko pri srcu. „Ščurkov skedènj, Petrček, dobiš, umrl pa ne boš. Ščurkov skedènj, da bo pel kot zvon.“ Otrok verjame, a mati veče, da ga bo zadušilo. In duhovni vidi sebe samega kot nekoga drugega, da je stegnil roko nad otroško posteljo, sliši in se mora smejati. Norsko zaklinja bolezen: „Tam je zlata gora, za zlato goró zlata miza, za mizo sveti Šempav. Bolezen davica, pusti nedolžnega in vzemi grešnega ...“, Stoj, Jevane, spregovôri prav,“ se kara nato, vidi, da je otroku ves obraz posinel, in se mu zbudi spoznanje, da je vendar beseda, ki mora pomagati. „Thabiti Kumi“, zakliče. Otrok se zviije kot vrv, se vzpne materi v roke, počrni v lice in obrača oči. A zdajci bruhne krvi in gnoja in zaspi s povešeno glavó. Duhovni sliši ihteti mater: „Janez, ozdravil si ga. Svetloba je šla s tvojih rok nadenj, živel bo.“ Tako žena. Duhovnemu pa se pošibe noge v sladki onemoglosti. Ko je spregovoril, je čutil, kako se mu je izlilo iz srca in prešlo nad otroka. Zdaj mu je, kakor da je ves sam psalm do visokih nebes: hagios Ischyrós, hagios Athanatos ... gloria in saecula saeculorum ... Vikar odpre oči in vidi. Odprla so se vrata in vstopil je njegov hlapčič, negodni Boštjan, veder in živ, le moker kot miš. Naj se hiti preobleči, goni duhovni skrbnó in je ves vesel in spočit. Šaliti se hoče. Tolik blagoslov mu je iz sanj za dolga desetletja nazaj, ko je podobno zares doživel, a srečo tajnega čudeža in slast šele sedaj okusil.

„Pa četudi le v sanjah, Gospod, hvala Ti in čast vekomaj!“

Gleda otroka, ki se preobleči, in meni videti onega drugega iz sanj.

„Le kaj sem ti obljubil, če kaj veš ... Ščurkov skedènj, da bo pel ko zvon.“

Pa se ove:

„Tebi ne, zato ne moreš vedeti. Pa bom drugače vprašal. Pater tuus, tvoj oče, fantič! Da je bil presbyter rotundae conscientiae, je nekoč povedal po pravici. Meniš li, da mu boš tudi v tem podoben?“

„Mu pa bom“, pove otrok nedolžno.

„Kadar boš večji,“ govori dobrohotno vikar, „ti povem, kaj si obljubil. Zato da besedi ne boš zvest.“

Vstane, da bi stopil k vratom in poklical v kuhinjo. Pa ga pri priči mine šala in moč. Tako mu je, kakor da se mu je vse srce usušilo in vsa duša ujalovila.

„Incubus,“ mrmra, „malič iz sanj me je opasal in trojno bolezen ozna-
nja po učenem Aviceni. Le katero? Apoplexiam, epilepsiam ali maniam?“

Deček stoji in ga gleda. Duhovni stegne trudno roko in pove malo-
marno:

„Na vrata v kuhinjo pokljukaj! Lačen si. Meni pa naj natočijo samo
vrč vina.“

In ko deček gre:

„Pa luč naj prižgó, saj je sredi dne temná, kakor zvečer.“

Veter, ki šumi krog vogalov, mu venomer zopet kliče v spomin besedo
iz razodetja o Sodbi:

„Štirje angeli... Vidi quattuor angelos super quattuor angulos
terrae...“

„Bodilj!“ zahrope nato nejevoljno in veli:

„Vrč vina. In segrejejo naj ga!“

* * *

Vino je utolažilo vikarju bolečino in ga zdravó prebudilo v prijetno
vedrost. Tudi jedel je in mu je teknilo. Priljudno in šegavo kot dobrohoten
učitelj navaja nato hlapčiča, naj obrne vsako uro v dnevu za pravo delo.

„Le sezi po knjigi, praelector mi,“ govori, „odpri in beri! Da še ne
umeješ, praviš, ker je bukovski? Ustavlja da se ti tako gluho branje? Ver-
jamem in vidim. A drugačnega pota v skrivnost človeškega pisanja ti ne
vem. Zato pa se potru-di. Še mimo tega boš v svetu marsikaj gluhega bral.
Hotel boš, kakor tu v spoznanje črke, ki je initium ali začetek vsega pismo-
uštva, v tajnost modrosti razodetja, ki je Bog. Pa ti ne bo dano. Do tja boš
segel, do kamor je človek premislil, božjega življenja modrost pa ti bo
gluha, kakor je bila meni. Gluho beremo namreč božjo besedo. Ni zapisano,
da umejmo, marveč da verujmo in sprejmimo voljno! Dovolj sem pove-
dal, beri!“

Otrok je odprl knjigo in se muči z berilom. Trudoma zloguje, vikar
mu popravlja in pomaga. Pa se obenem pomilovalno zaveda, da je pravza-
prav res ves norški, ki je za učno začetnico izbral otroku knjigo najbolj
učenih enega, toliko da more še sam le s težavo dohajati smisel tega, kar
bere hlapčič dvakrat gluho. Takole bere:

„Quare instaure sermonem, začni tedaj govoriti, dobri Capnion, in nas
pouči, s katero besedo pač bi mogli delati čudeže.“

„Quibus nam verbis mira quaedam facere quaeamus“, potrdi in ponovi vikar in se osvesti, kaj vse ve v nadaljnem knjiga povedati in tisti, ki jo je pisal, a je svojo učenost potajil in zmisilil neumno basen, da govorijo tri večere zapored trije: pagan Sidonij, židovski pismouk Baruh in krščanski Capnion. Vsak svoje vernosti bogoslovski tajnopis razodeneta pagan in žid, ne da bi mogla najti svojega božanstva najbolj tajni izraz. Voljno sprejmeta nato evangelijske resnice, ki jima jih ponudi Capnion. Ta jima tedaj razkaže, da je vsega bogoslužja in vse modrosti dopolnjenje v Kristusu in Njegovem nauku. Skrivnost vsega življenja ni grški Tetractys, ki ga oznanja „zlata“ Pitagorova pesem. Ni židovski IHUH — Tetragrammaton anecphoniton — Ineffabile, neizgovorljivo število Dva in sedemdeset, kakor ga je angel Raziel razodel Adamu v tolažbo. Vsa božja moč je skrita in objeta v znamenju, ki je podoba in bistvo božjega učlovečenja v prečisti Materi in Devici... presveto namreč in presladko, vsem zlobnim močem prestrašno ime I. H. S. U. H.

Hlapčič bere in bere, pa se mu zatakne in kar ne more dalje. Duhovni mora seči sam po knjigi, da razvozla pismo v okrajšavah:

„Tali mado cognoscetis facile omnipotetism usqq aparuisse virtute et opation semper efficacism, pnm avor Trigrammaton et ptr Tetragrammaton et filior Penta grammaton, i. e. in natura SDI, in lege ADNI, in charitate IHSUH.“

Trudno ugiblje in razbira duhovni pa obrne nato nejevoljno list in bere:

„Sic loquacitas hominum .. takó je človeška brbljavost zabrisala pravo božjo besedo...“ „Pismar, tako se biješ po lastnih ustih,“ spregovori nató podsmehljivo, obrne nejevoljno znova list in potisne knjigo zopet pred otroka. Vedrost ga popušča, dremavo brezbrizen pusti brati otroka, ki se uči.

„IHSUH... To ime je lek nad vse leke... haec adoptio nostra... expletio voluntatis nostrae... ultio et vindicta contra impios... mogota zarotba... exorcismus vehemens atque fortis...“

Beroči utihne, pa se zopet oglasi. Vikar se čudi dremoten. „Lej ga, bere brez pomoči in gladkó mu gre beseda. Poredni hlapčič! Pa se je kujal, da se mu ustavlja gluho branje! Bere, kakor bi jagod bral, poje, kakor knjižni in pismeni. Perge, perge! Kar beri! Pa je vikarju pri priči drugače čudno. „Prav bere,“ vidi, pa sem zdaj jaz, ki gluho branje poslušam, ne razberem, kaj uči. Iz katere knjige? Kje je vzel in našel, da mu gre od rok, kakor da naj se jaz od njega učim in ne on od mene?“

In vikar se živó trudi, da bi umel. Ume:

„Mulier quaedam turpidissima... particulam cutis i. e. indumenti pueri nascentis, vel secundum alios, chartam nominatam virgineam acceperat et a quodam sacerdote rotundae conscientiae super ille quinque missas celebrari fecerat...“

„Utique! Prav res! Rotundae conscientiae presbyteri probes! Negodnega očeta negodno seme!“ se jadi duhovni v dremavosti na otroka, kaj neki bere. „Kakor sem zamižal, pa mu v knjigo ne vidim, že je segel po drugi in basna norčavo iz nje.“

Prestreza glas, ali je hlapčičev pa ga sliši povedati še huje, še bolj drzko:

„Prvo leže hudič kot succubus k moškemu; potem vstane kot incubus in gre k ženski, da spočne...“ Duhovni ugiblje trpko in nestrpno:

„Saj sem o Platonu bral, da si je pravega hudiča za domačega posla uslužbil. Še drugače povedo: da je hodil h kosilu lep črn fantič. In celó mašo v duhovnem oblačilu da je že bral. Ha! Amovit mihi famulum... odvedel mi je hlapčiča, sedel sam za knjigo pa mi basna praelector maledictus.“

Kakor v potrdilo, da je tako, mu bere nepoznani preklicanec.

„Secundum Avicenam, homines longas... habentes, nullius vel paucae sunt generationis.“

Ta robata učenost je vrgla duhovnega kvišku.

„Bufo inflate,“ je zakipel v jezni zarotbi, „porcarie pedicose, creatura infima, Basilisce, Astarot, Samael, Tartah, Neabaz! V imenu Gospoda Jezusa Kristusa... pri Njegovih svetih ranah in bridki smrti... zarotim te... carminote, dilanio, corrodo, concutio, detrudo, decortico, asso, capistro...“

Zasoplemu mu je pošla bogata beseda in se je polno ovedel. Glej, pa je videl, da ni ne hudiča ne njegovega norčavega branja, da so mu bile spet le sanje ustvarile norsko videnje. Hlapčič nad knjigo je bil glavo nanjo položil in je spal. V toplem sočutju je stegnil vikar rokó čezenj, ga blagroval in blagoslavljal:

„Spiš, nedolžni! Nisi slišal, kaj sem morda sam govoril v dremcu, ko sem hudiča brati in slišati menil. Spi in se ne boj! Ne, zate še ni zapisano, da čujmo in bedimo, meni je, da ne bom v skušnjavo zabrel. O, kadàr bedim, ga ni, ko zaspim pa še prihaja plašit iz temé in seje trapoto v dušo, ne da miru. Ker me drugače ne more več, v sanjah vsaj bi me še rad oskrupil, mazal in smradil. V mrtva ledja ne zna, pa najde, prekleti incubus, v glavó in sèn.“

Pa se mu je nova tolažba vnela in je zaupljivo pogledal na križ in je po svoje povedal:

„Ali sem kdaj dvomil, da si dober in usmiljen? Nu, sam videl in čutil pa nisem. To uro zdaj pa vidim. Če je hudič, zoprnik Tvoj in moj, v svoji zlosti tako vztrajen, ko goni in se poja za nami, kolika mora biti šele Tvoja milost, ki nas hiti snemat iz nastavljenih zank, Tvoje usmiljenje, ki mora kakor vesoljni potop teči vsako uro, noč in dan, da vse opere, kar je ognusil véliki prasec.“

„Prasec,“ se vnema nató sam pri sebi in si osvešča s srdom in občutjem gnusa, kar je kdajkoli čul ali bral o hudobiji zavrženega duha. Bral in slišal, kakor o strahotah, oznanjenih v knjigah prirode, kakor o ptici Avaleriju in ženskah selenitskih, pa nikoli popolnoma zares imel: da prevzema zdaj moško, zdaj žensko teló pa lega nečisto k spečim, da človeka prenese v daljavo, da mu vzame ud, okrni moštvo in ujalovi ženstvo, da je božji službi obredno molitev ukral, da hoče kakor Bog svojih vernikov, ki naj se mu za praznik in nedeljo posté in se narobe križajo, vznak poklanjajo in ga nenaturno kot svojega ljubeja sprejemajo. Homagium confecit sibi diabolicum... češčenja peklenskega si želi...

„Loquacitas eruditorum... jalova brbljavost pismoukov brez duhá,“ občuti duhovni prezirljivo in preverjeno. „Le čemu zmišljamo basni, ki niso, da bi brez potrebe, morda celó z grehom vérovali, česar ni! Kajpada, prav treba se je Bogu takega igrca, kot ga imajo kralji... Bom še jaz poglavje dopisal taki modrosti: da se je prav isto uro utelesil kot Bog, le na robe, da je dvanajstleten v tempelj šel pri drugih vratih, svojo Kalvarijo imel in od mrtvih vstal in tako v hudobnem ne samo ene molitve in enega zakramenta, marveč vse božje zmaličil. Piši, pismar, šteje brbljavi! Loquacitas...“

Nato v razpelo:

„Concedo, Si od vekov in ves svet si prišel odrešit. Distinguo. Hudič te je vzel vrh svetišča in ti ponujal carstvo vsega sveta. Je zapeljivec! Nego. Norčavost je hudič iz sanj. Le tistega poznam in sovražim, ki je Tebe skušal, da jej, ko si bedel, in ne ko si spal pa sanjal, da si lačen, in si res lačen bil.“

Mahoma je prepričan, da mu je do zadnjega jasno in da bo do smrti takó verjel:

„Naj ga oznanjajo, Gospod! Ti pa jaz veva, da ga ni. S telesom in mesom ga ni.“

In kar objestno nato:

„Če pa je, dovoli mi! Iz sap, ki so se zunaj kakor za sodbo razvezale, naj stópi predme, naj odpre in se pokaže... Maranata!“

S plahim vzklikom je duhovni omahnil. Zelenkasta bleščava mu je posvetila v mrak, votel grom je stresel hišo v temeljih. V odprtih vratih je vstal črn, zavaljen, blaten in strašno ubit. Hlapčič, ki je spal nad knjigo, je spregledal, zavpil presunljivo in se kot otroci skril pod mizo.

„Maranata!“ je v drugo vzkliknil vikar, a sproščeno. „Umazan si že, hudič pa ne, zalaški oglar.“

Prišlec je medló pozdravil pa se ogledoval, kam bi se obrnil, ker je videl, da se mu odteka voda iz obleke.

„Ne boš pomazal, vstopi,“ je velel duhovni in se mu dvignil naproti. „Ali je kdo zbolel?“

„Naša,“ je zinel oglar.

„Mati? Res je, nič več je ne videvam v cerkvi,“ ugiblje duhovni.

„Neža,“ pove Zadlaščan.

„Tvoja sestra? Ta kramp? Kaj pa jo je prijelo?“

Oglar zmigne z rameni pa meni, da bo težko kaj z njo. Duhovni molči. Kroti sapo, ker ga hoče zbadati. Vpraša tiho, previdno:

„Bodilj?“

Oglar pove po svoje, da je kakor ogenj, da blede in je vse cunje raz sebe pometala pa hoče posili v senožet grabit.

„Bodilj!“ potrdi vikar. Potem pa se vznejevolji, čemu mož ni prišel prej. Kako neki bosta zdaj hodila po noči in megli.

„Ti že,“ mu gre osorno beseda, „kako pa jaz, ki sem brljav in star, pa ta otrok tu, ki nimam pri roci močnejšega, da bi mi cerkvenil.“

Da bo oba nesel, odgovori vdano in vsakdanje oglar in nato pripoveduje, da sprva, dokler je bilá še boljša, bolnica ni marala, da bi šel, potem da je zjutraj kar sam od sebe šel na pot.

Duhovnika mineva nejevolja. Posluša. Pa ne sliši samo, kar vidi po oglarjevi besedi: kakor grablje ježa v listju je moža posnel plaz s poti v grapo pa se je nato ves božji ljubi dan ril in kopal kakor jazbec iz snegov, brodil po vodah, lezel po štirih, prhal ko moker pes in srečno prišel. V toplem sočutju gleda vikar na moža, prime ga za rame in potisne na stol. Ukaže, naj mu dadé jesti in piti. Pa ga gleda, kako zalaga, in ga je vesel.

„Meus! Vir simplex. Mar so mu plazovi, ki je kakor pomejniški jež!“

Stara dva, brata negodnega in zmešanega pa sestró redi. Ta jim kuha, jih šiva in pere. Neža. Bog jo sprevidi! Poštena in prava je, kakor žir pa sir, čedna in životna. Če bi le takó bridko preprosta ne bilá, tako sirovo odkritosrčna in nedostojno robata v besedi pri izpovedi, in da je še poučiti ni moči, ki se sama sebe ne sliši. Ljubi Bog! Česa vsegà se že ni spovedovala od prvega greha, češ, da se ob sobotah češe, pa do dekliškega, da nase misli, ko molze ... In zdaj da je za smrt legla!

Duhovni vprašuje, oglar odgovarja.

Ali res ni hotela nič slišati o tem, naj gredó ponj?

„Čenda.“

Ker je pot slaba pa dolga?

„Čenda.“

Morda zato ne, ker ni pričakovala, da bo tako hudo?

„Čenda.“

Pa blede da se ji?

„Čenda.“

„In da me poneseš z otrokom, če obnemaleva?“

„Čenda.“

„Jej pa molči!“ vzklikne nejevoljno duhovni in hiti odrejati in pripravljati, česar je treba na pot. Pa ni bridkosten zaradi pomejniške oglarjeve nerodnosti, marveč iz žalosti, ki se mu je zopet obudila v misli.

„Kaj sem se prej besedil s svojim Gospodarjem v nebesih,“ golči sam s seboj, „o maliču, da ga ne pripoznam v telesu in da ga ne potrdim po basnih. Saj ga res ne! Pa ga moram kot hujšega, spričo nadležnosti, ki mi jih spočenja. Prekleti potuhnjenec! Pes potepeni! Z drugega konca zemljé se pripodi, ko začuti smrt pa se žene, da bi šlo vse po zlu. Tudi zdaj! Dal je to južno, opasal mi pljuča, pometel mi moža pod breg, da je prišel morda prekesno. Nagaja! Kot klop. Komaj z oljem ga udušiš pa izluščiš iz kože. Kot kušcar. Z razbeljenim železom ga moraš prijeti, da popusti, kar je popadel. Noben upnik ni bolj siten... Kristus, sin živega Boga! Tak daj mi ga takega, kakor ga ni, s telesom. Manj ga bom obračal, primem ga in pretepem... carmino, lacero, asso, capistro...“

Usehnil je v tem svetem gnevu brez moči pa se zdrznil v novi grozi.

„Moj Bog,“ je zastokal v mislih na bolno deklino Zadlazom, „Pridem pa jo najdem morda še živo in celó pri zavesti, pa bom spet tisto bridkost imel, da jo za spoved ne bom znal pripraviti, ki ne bo hotela verjeti, da ji bije zadnja...“

In vikar je začutil, da se mu zopet vnema tista sveta slà, ki je že ves dan bolan od nje...

Vdano, mrtvo se je približal razpelu, sklenil roke in jih vzdignil kakor za molitev. Komaj je še razločil v mraku sajasti lik. Ni molil, le vdajal se togo:

„Ne prosim! Oba veva, da, če bi tudi hotela, ne more več biti. In povedal sem Ti tudi že, da sem zato obupal. Imej svojo božjo srečo zase! Thabiti, Kumi: ... Tvoja volja, amen!“

In se je obrnil k oglarju in hlapčetu pa velel kratko:

„Pojdimo!“

* * *

(Dalje prih.)

Pomlad

Bogomil Fatur

Bratci vetrovi

Mladi vetrovi skozi pomladno noč gredo,
nesejo zemljo v rokah kot zeleno jabolko
jutru naproti, da jo ožge, da v vrelem poletju dozori
in nam jeseni da kruha, medu in svete krvi.

Vroče kopeli so v penah južnih morij in zvezd,
naj voda izpere gnojišča, gnijoča sredi cest,

„Thabiti Kumi“

Ivan Pregelj.

Konec

Ko je stopil v prvi mrak, se je spomnil stare nadležnosti. Odročno mu je. Sprva mora iz trga nizko doli na breg k cerkvi in nato isto pot nazaj. Pa se je otresel sitnosti in pomislil z bridkim občutjem, da se je bil prvi zanj in zase te nadležne poti ovedel tisti njegov nemarni obhodnik, čigar otroka redi in uči.

„Presbyter scilicet rotundae conscientiae,“ je zamrmral in dodal pri-zanesljivo:

„Naj počiva, potepenec! In pace!“ —

Pol ure pozneje je bil spet v Tolminu. Ljudje so vstajali z desne in leve iz hiš na pot, poklekali, molili in šli pojoč za njim do kraja, kjer so se ustavljali. Kakor vedno se je obrnil in jih blagoslovil. Rezko kot za mladih let se je nato okrenil na pot v noč in grapo po Tolminki navzgor. Do prvega ključa je šla z njim pesem srenje, potem je ugasnil spev. Svetilka, ki jo je nosil oglar, je sejala medlo svetlo liso po tleh. Hlapčič z zvoncem se je lovil, da bi stopal prav v ta krajček svetlobe na tleh. Zdaj je hitel zvoniti, potem pa je kakor pozabil. Noč, ki se je zazdela sprva vikarju trda kot zid, se je nekam razmeknila, razredčila se v nekak težek, kar dušech somrak. Ta mrakota v megli in oblakih, ki jih je bila južna sku-hala iz talne zemlje in snegov, je hujše slepila, kakor noč. Prav toliko je odkrivala kraj, da je bil videti neznansko tuj in nov: jemala je pogled v prostor in globino. Vikar je vedel, da gre pot do dvesto korakov nad vodó, pa je vendar imel vsak trenutek zopet občutje, da bo kar v vodo zabrodil, ki rjuje narasla pod bregom in laja izza ovinkov. Prav takó se je vsako toliko ustavil osuplo, da bo z glavo zadel v čer, ki je zrasla z brega nad pot. Vrhutega se je usipal nadenj kar ogljušljiv šumot od vseh strani hnadu: iz hudournikov, ki rjovejo v dnu ali pa divje sekajo s strmin čez pot, iz brezen, ki zijajo pod njim in onstran vode, iz oblakov, ki kipijo vse niže, iz plazov, ki se prožijo venomer in z neusehljivo jeko nekje više in globlje v gorah...

„Et vidi quattuor angelos stantes super quattuor angulos terrae tenentes ventos terrae...“ gre vikarju korak po besedah iz Razodetja; brez smisla, igrivo in razdražen jih ima v ušesih, na ustnicah in v omočeni duši. „Quattuor angelos super angulos, angelos, angulos...“

Pa mu vstane v živem prividu, slika: štirje trpki, topi, mišičasti možje s sirovo hladnimi lici, vsak z nabreklih mehom ob sebi. Boreas, Subsolanus, Auster in Eurus. Mehovi, ki se nanje naslanjajo, kakor na blazine, škrip-ljejo kakor dude in kuhajo oblake in temó. Oblak in temà pa se nekje na sredi, kjer se sape tepó, kopičita in mrtvo vrtinčita in padata. Prav nobene groze ni v podobi, vse giblje lenó in počasi. „Cerkvenci božji, pa taki“, se

čudi vikar. „Saj so veliki in silni, a strašni niso. Kakor da dremljejo. Ali jih ne bo Sodnik zdajci prebudil: Surgite, pritisnite na mehove, čas je tu...“

„Angelos super angulos...“

Trpko se prebudi duhovni v zavest. Spotaknil se je in padel na kolena. Vstane, se ove, da ga stresa mraz. Potno srajco čuti na koži, od slabosti se je oznojil. Ta slabost se mu zdaj zgošča v križu; čuti jo kot udarec in kostenico; zamolklo vreže in mu grabi v vse ude in jih mrtvi. Celó kožo mu drveni, ima občutek, da mu je ves obraz prevlekla ledena skorja. Hodi, a zastaja. Oglar se vsako toliko ozre po njem, čaka, gre dalje, ko vikar molči. Otroka pa je prijel za roko in ga vodi kot oče sina.

V Koritih so. Ogabno topla ploha jih zajame. Stisnejo se k skali in počivajo. Naliv preide, Mrzlo zaveje po grapi.

„Gospod, ali naj nesem?“ vprašuje oglar.

„Hodi!“ odgovori duhovni. Burja sune nepričakovano, močno in zgrabi vrtinčasto otroka pod noge. Hlapčič zavpije in zakrili z rokami. Zvonilce mu zvenčoč odleti v dno.

„Otroka primi,“ veli vikar, se ustavlja vetru, stisne ustnice, privije zakrament tesneje na prsi in čuti, da se je otreseš trudnosti. Začne moliti:

„Miserere mei Domine secundam magnam misericordiam tuam...“
Ne moli dolgo. Ko prehajajo mimo Luknje znad Tolminke nad Zadlaščico, jim zapre pot plaz. Oglar mora utreti pot, prenese otroka in se vrne po vikarja.

„Asperges me hysoppo...“ povzame spet duhovni psalm in ne zna dalje; „asperges, hysoppo, asperges...“

Tedaj zazija noč v vse strani. Zelenkasto sinja bleščava preleti vso globel, votel grom se sesuje vanjo in vali v jeki po soteskah, ki tulijo kot sodne trobente. Rezko se sproži za deset korakov pred popotnimi kratek plaz, sneg, zemlja in listje in kamenje. Nagonsko stoji in čaka duhovni, dokler ga ne prime oglar za rame pa potegne za seboj...

Spet hodijo kakor prej. Pot je bolj prijazna, vzpenja se navzgor. Vedno globlje in šibkeje šume vode, vedno ostreje je ozračje. Potoglavo gre vikar. Zopet mu je gorko, a sapa mu pohaja. Kljubuje, je priprl oči in sklonil glavo. Ne more dalje. Dvigne obraz, vidi, da se je oglarju nabralo na plečih nekaj belega in se ove:

„Sneg!“

Dvigne obraz, z odprtimi ustnami lovi. Kar pri priči je začutil, da ga žeja. Potem pa se mu zdi, da se obli breg, goličava in senožet, zibljejo, izpodmikajo. Krčevito stisne zakrament, zastoče in počiva v mrtvem pričakovanju, kaj bo, kdaj se bo zemlja upokojila in unesel breg. Ko se ove, čuti, da je oglarju v rokah, ki ga je zadel, kakor mati otroka. Nekakšna pijana vedrost se ga loteva. Čuti, da ga nosijo, a ne ve, kako. Zdaj vidi in ima živo pred očmi in basna:

„Nosiš, svetec Krištof, čez vodé in brezna. Ne boš zabrel, ne boš padel in se spotaknil. A pazi se pošasti v vodáh! Petó ti zalezujejo, vse črnó jih mrgoli v mlakužah. Drži, drži!...“

Tako se drami in zopet usiha in ima novo videnje: štiri angele z vetrovi. Z nabreklih mehovi stoje; a zdaj niso tegobni in leni. Kakor kovači delajo, da mešine hrupijo kot strašne dude in bruhajo oblak in temó. Sredi v mokri vetrovini hodi on sam, vpada in vstaja v mrtvi in prazni pesmi: angelos ventos terrae tenentes...

Prebujeno se zdrzne, se vidi oglarju v naročju, se ove zakramenta v premrlih rokah. Ves je otročji, mehak:

„Krištof zalaški! Prenaša me in bo prinesel.“

In zdaj spregleda, vidi luči. Oglar ga je spustil na tla pred ljudmi, ki so prišli z gorečimi brezovimi plamenicami naproti. Kraj poti v laz so pokleknil in molijo.

Slaboten, a vedro spočit stoji vikar. Eno ve: da je prispel srečno. Dvigne zakrament, blagoslovi. Sam sebe vesel čuvstvuje v sveti nevoščljivosti o maliču iz pekla:

„Nisi zmogel, nisi ujel v zanko nogé. Dobro je nosil zalaški Krištof, dobro je zadel vikar Krištof. Svojega Boga in gospodarja. In Bog in Gospodar njegov je nesel njega in mu varoval pot. Hel, Keloim, Heye! Fugite partes adversae, vicit Leo, radix David... vicit in saecula...“

* * *

Duhovni je stopil čez prag v sajasto vežo z ognjiščem.

„Mir bodi tej hiši,“ je pozdravil obredno in hlapčič, ki mu streže, je odgovoril:

„In vsem, ki bivajo v njej.“

Iz medlega ognja na ognjišču kipi moreč dim, polni prostor in se trdoma maši skozi lino nad vrati. Siv dedec, ki mu je droban in brezzobi obraz ves v gubáh in brazdah, mežika za ognjiščem z mokrotnimi in plitvimi očmi. Nekaj prožnejša ženica je pokleknila pred vikarjem na obe kolena. Leži na ilnatem uteptanem tlaku in lovi dohovnikov plašč, da bi ga poljubila. Vikar ju pozna: stara dva sta, oče pa mati. Živita. Ne vesta več, ne kako dolgo ne čemu. Ali se kaj zavedata, kako je to, da jima umira hči, ki je mlada?

Vikarjev hlapčič se je obrnil na desno, kjer so vrata v sobo. Zdajci zavpije in odskoči. Zagledal je nekaj groznega. Še vikarja prevzame, ko vidi, kako je vstalo iz somraka v medli soj z ognjišča prečudno spačeno lice, neumno, plaho in prežeče, samo vase potisnjeno in obenem strašno razvlečeno, pravi incubus iz sanj. Pa spozna duhovni in ugane, da je le nesrečni bebasti brat oglarjev. Človeče je zacvililo kot žival, nato zapihalo in zavreščalo v strganem smehu. S trdo rokó je stegnil po njem oglar, ga

prijel kakor mačko in potisnil nekam k vratom. Nerođen se je začel pripravljati starec za ognjem, da bi vstal z ognjišča.

Tedaj je odprl duhovnemu nekdo od znotraj na desni.

„Mir tej hiši!“ spregovori še enkrat in si sam odgovori:

„In vsem, ki bivajo v njej.“

Težka zatočnost mu pade na pljuča in ga zdraži v suh kašelj. V mrtvem somraku zija pred njim četvero mrtvih sten z nizkim, črnim stropom. Oljenica, ki jo polnijo z nekakim domačim, strašno sirovim oljem, je napolnila do gnusa ves prostor s svojim vzdušjem. Tako gostó, da se plamenček iz neotrnjenega stenja sam duši in da ne more vreči nobene sence. Morda pa zato ne, ker so stene, pod in tla vlažno zamazana, vsa prevzeta od izparin, človeških in živalskih. V staji pod sobo je prijetneje, tam diši po senu, drobnici in kravi.

V tem trenutku se soba nekam razširi. Nenadoma je nekdo prižgal svečo. Vikar opazi žensko, ki je pogrnila na polici pri oknu, postavila dvoje sveč in križ in se nato zgrudila na kolena. „Bolni streže,“ pomisli vikar in jo spozna. Soseba je, jecljava Urša. Petkrat ji je krstil v šestih letih. Zdaj je videti, da je že zopet v visoki nosečnosti. Vikar se ne more pa ne more privaditi bližini takih žensk. Zoprne so mu. Ta čas se kroti: „Potrpni z njo, Jevane, nimajo druge in pogrnila je prav. Vodo boš pa sam blagoslovil.“

Ne, tudi blagoslovljena voda je pri hiši. Oglar ni pozabil zajeti v Tolminu iz kropilnika...

„Ali živi?“ vpraša vikar, ne da bi opazil, kje leži bolnica. Nosna ženska stegne roko in mu pokaže na nizka vrata, ki zevajo v temo. Vikar vzame svojemu strežniku luč in stopi v mrki prostor. Opoteče se vanj, ki je za stopnjo globlji. Stoji pred nizkim, širokim ležiščem, ki je bolj koritu podobno kakor postelji. V medli svečavi vidi bolno dekle. Brez gibov leži, odeta z ovčjim kožuhom do vratu, z ruto na glavi. Vse bolne ženske je vaje vikar videvati tako. Vežó si rute čez lase, da bi se jim ne skruštrali v klobčič, ki se ne da razčesati. Žal jim je, ko bi jih jim morali podstriči.

Vikar se spomni s toplim sočutjem: „Ničemurnost tvoja, Neža. Lasje. V soboto celó si jih češeš.“ Kakor mrtva leži dekle; živa pa je. Obraz ji rdi v visoki vročini kakor cvet. Dejal bi, da se le taji in da le spi. Pa duhovni pozna to bolezen: dekle spi, dokler je ne bo rezko vzdignila srčna tesnoba, vrgla je v blaznem strahu v zavest, v zadnjo mordà; kdove koliko-krat je zadnji dan in to noč že podobno usehnila in se spet zavedela! Vedno bolj slaba. Ali je ni že rahlo streslo? Ali ji ne gredo nekake temne pege in sinje lise v obraz? Ali ne igra krog ust zadnji, smrtni krč?

Vikar je segel po blagoslovljene vode in pokropi bolno. Nato moli z obredno besedo, naj blagoslovi Gospod Bog bolnico, kakor je Tobija, Saro in

taščo Petrovo, da bi zopet živela zdrava na duši in telesu in se sama prišla v cerkev zahvalit za ozdravljenje. Povzdigne glas:

„Confiteor Deo... Spovem se Bogu...”

Hlapčič, ki je pokleknil nekje zadaj, odgovarja.

„De profundis...” začne moliti duhovni smrtni psalm, odpoje in bere dolgo in s poudarkom. Da je prišel, kakor mu Gospod naroča, duhovnemu svojemu, naj obiskuje bolnike in jih v Njegovem imenu mazili s svetim oljem, da bi ozdraveli in bi jim bili grehi odpuščeni. Prosi Boga, da bi bolni vrnil zdravje in da bi bila po tem trpljenju in po tej bolezni boljša. Stegne roko nad nezavestno, jo križa in moli:

„V imenu † Očeta in † Sina in † svetega Duha.”

Uničen naj bo satan in odvzeta naj mu bo vsa moč do bolnega, ki je duhovni stegnil čezenj svojo rokó in poklical za pričo vse angele, nadangele, očake, preroke, apostole, mučence, spoznavavce, device in vse svetnike.

„Amen,” odgovori hlapčič.

Vikar mu migne, naj se umakne. Nato zajame s palcem svetega olja in se nizko skloni nad posteljo. Ženska s svojim tegobnim životom mu je v pomoč. Kakor nekoč doma bratom, ko jih je zjutraj budila, potegne neobzirno odejo raz bolno dekle in jo neusmiljeno razgali.

Vikar osupne in pokrije bolno pa meni kratko proti ženi:

„Odkrivaj sproti!”

Moli, naj odpusti Vsegamogočni bolnici po zakramentu in po svoji neskončni usmiljenosti, kar je zagrešila z očmi, z ušesi, z nosom in usti, z rokami, nogami in ledji. Kakor moli in navaja, tako mazili, gre bolniku s palcem mimo vseh čutil, čutov in udov. Vajen je tega. Mrtvo verski in cerkovni. Zdaj pa mu je drugače: kakor da ne opravlja svetega zakramenta, marveč da skruni. Strašna misel ga bega:

„Gluha molitev in gluho maziljenje! Saj ji ne bo v življenje. Mrliča mazilim za smrt in grob.”

Pa se ove skušnjavca, ki mu obupno misel prišepetuje, roti:

„Odstopi, fugite partes adversae! Trepetaj, prekleti, pred zakramentom! Ne poznam te, ne slišim te, strahujem te! Zakrament ni gluhi, vsega-mogočni Bog ni mrtev.”

Pa mu je, kakor da sliši iz sosedne sobe nekoga šklepetati z zobmi in zastrto cviliti. Vikar se zmede: ali ne bo zdajci slišal tudi, kako angel božji zavrženega duha biča, ki pravijo, da slišijo včasih in da bije kakor po irhovini...

Pomirjen se obrne duhovni za svojim poslom. Kakor je odgrnil, tako leži bolno dekle še vedno vsa neusmiljeno gola pred njim. V toplem usmiljenju se ove vikar, kako je povedal oglar, da je vse cunje strgala s sebe. Vse, razen rute. Rute se ni doteknila... že ve, čemu ne. „Ničemurnost tvoja taka, Neža! Lasjel!” ugame vikar in čuvstvuje s solzami v grlu: „Neža, konj!

Hlapec ti ovčarski! Da te prav nič sram ni in se sama sebe ne slišiš, kar poveš, sirovo in robato. Nuj! Zdaj mi še svoje ubogo telo do zadnje dlačice razkazuješ, kakor da si lotrica in sem tvoj ljubej...“

Pa se vname v prestrašni žalosti, v blodnem usmiljenju. Govori s svojim nebeškim Gospodarjem:

„Tu jo imaš in vidiš, kakor Jairovo hčer. Ustvaril si jo in ji dal zrasti lepo in zdravo. Če mora razpasti in se razteči v gnoj in gnus, Tvoja volja, Nesmrtni! Le s čim je zaslužila, da ne sme več živeti? Da bi se pogubila, če je zdaj ne pozanješ? Hudičevo delo bi moralo to biti, verjemi! Na lase je ničemurna, in ko molze, misli nase. Baba je, trapasta kot prva Eva, ampak skušnjavec ji ne bo mogel do živega. In če bi ji hotel, sveti Živi in Nesmrtni... Kaj je ni v Tvojih nebesih nobene gajzle več, da bi se je bal, nobene zarotbe, da ga zmelje kot malin? Gospodar moj, Kristus! Tu stojim in prosim: „Gospod, hčerka mi umira!““

Soseda, ki streže, zaihti na glas, a utihne mahoma in strmi v grozi in topi radovednosti, kaj se godi. Vidi duhovnega, kako gre ljubeče z roko bolni čez lice, čez roke in po životu. Boža jo, kakor mati otroka in govori tako strašno žalostno sam s seboj. Obličje mu je vse spremenjeno, neskončno dobro, kakor sveto. Oči gledajo, vidijo. Ne ženskih udov, ne telesa dekliskega, neusmiljeno ubogega, lepega, golega; nekaj drugega, onostran... In zdaj... bolnica se je zgenila, drget ji je preletel ude, prožijo se. Ustnice gibljejo, oči se dramijo...

„Neža!“ zavpije božjastno žena, ki streže, in se hoče vreči mimo vikarja na bolno. Ta jo pridrži in pravi vsakdanje, določno:

„Pojdi, dobra! Spovedala se bo.“

* * *

Sam je z bolno. Pokril jo je nerodno in hlastno, se vzravnal in stoji. Beseda, ki jo je spregovoril strežni sosed, je zbudila bolnici oči: oprezujejo zavzeto, nezaupljivo. Duhovni ji je stopil k nogam, da bi ga laže in lepše videla in spregovori prizanesljivo, skoraj plaho:

„Saj me čenda poznaš, Neža. Tvoj fajmošter sem.“

Bolna, kakor da ne sliši. Ne trene z očesom, strmi topo, izprašuje molče.

„Bolna si...“, spregovori spet vikar pa se čudi, da dekletu bega pogled, kakor da nečesa išče. Res išče. Zdaj si gre z roko čez obraz, kjer jo je mazilil. Duhovni jo spozna:

„Seveda, Neža. V sveto olje sem te dal...“

Pa mu beseda zamre na ustnah; nekaj nepopisno osuplega je leglo dekletu v obraz, na ustnice in oči. Duhovni ne ume, a sluti motno in blodno: „Incubus... ali pa moški; če bi se ji v spanju približal, pa bi ga zdajci zbujena videla, tako nekako bi pogledala, do smrti užaljena, da je bilà v

nezavesti oskrunjena, utrgana s silo'. In še bridkeje, žalostno do obupa. „Nisem bil incubus, Neža, Le s svetim oljem sem te mazilil.“

Nato pa na glas, kakor da je že prej govoril tako:

„Zdaj pa te bom spovedal, Neža, kakor je božja volja in zapoved.“

Pa jo vidi, da je vsa iz sebe. Ne vpije sicer, ne more; nemo obtožuje, zlostna, užaljena, obupana. Obrne glavo v stran, ne mara videti ne slišati.

„Neža, ali si pri pameti?“ prosi duhovni. Pa se dekle obrne živo, kakor zdrav človek. Ustnice ji drgetajo, grize si jih, šepeta neslišno in spregovori mrtvo, uporno:

„Zdaj... saj je vse proč.“

Nato je preteče mirna, potem pa divja, pobesnela:

„Ne maram, ne maram, ne maram...“

Vikar ugiblje, kaj neki se godi z njo. Ves je bolan. Poleg duševne ga grabi tudi telesna bolečina. Incubus njegov, bodilj v pljučih, duši in zbada. Žejen je, sama grenkoba so ga usta. Mrtva togota mu stiska srce. Zakaj ne mara? vprašuje sam pri sebi. To vendàr ne more biti. Nikoli ni bilà uporna, kakor sir je voljna. Iz nje same ni ta žalost, da se noče odreči vsemu, da ne more obžalovati. Ne odreči ne obžalovati. Le čemu se odtrgati, le kaj pogrešiti? Grehu in sli, ki ju ne pozna? Temu, da se poslej, če bi živela, ne bi nikoli več ob sobotah česala? Da bi nič več nase ne mislila, ko bo molzla? Norčavosti! Iz nje same ni upora. Tu ima zopet hudič, zoprnik stari, svoje prste vmes. Sveti, Močni, Nesmrtni! Kaj je res ni močne besede, da bi ga ugnala in ukrotila!

Zopet poskuša vikar zlepa.

„Nu, pa ne govoriva o spovedi, če nočeš, Neža,“ taji svoj pravi namen, in da bo že ljubi Bog kako preložil. Tako slaba pa tudi ni videti, je morda huje on sam. Naj deklè le roko stegne pa prime tu-le na prsih. Skozi prteno srajco in trojni mezlan bo čutila, kako mu hrope. Takšen, pa je le vstal na pot po snegu, sredi noči. Nebeški njegov gospodar, čigar pokorni hlapec bo do zadnjega, mu je tako ukazal. Tu na svojem srcu ga nosi v zlati posodi. Vso noč v Zadlazu pa ne bo mogel čakati. Le kaj misli, Neža! Tri ure hoda je do Tolmina, tešč je hodil in tešč mora nazaj. Zato mu pač ne bo delala take sitnosti, da bi šel pa bi ga potem, kar Bog ne daj, morala sama nazaj klicati. In se razvname v toplem sočutju:

„Nu, Neža, ne več! Saj pridem rad. Ali sem rekel, da ne bom? Pridem. Le to spremisli, če bom le še mogel, Neža. Nocoj še, jutri, kdo ve? Saj sem ti povedal, kako hroperm kakor meh.“

Ženska joče sproščeno, sočutno; pozabila je za trenotek sama sebe. Saj je branila, naj ga ne kličejo in naj ne hodijo ponj tako daleč, ko bi bil že Bog dal tako, da bi ne biló treba. Po so vendàr šli ponj...

Beseda ji presahne. Zopet se je nekaj utrgalo v njej. Ihti zopet, a

zdaj užaljeno, ubito, živčno: pa da so šli ponj, da jo je v sveto olje dal in da je zdaj vse proč in da bo morala umreti...

„Da boš morala?“ bruhne hripavo vikar in čuti topo, kako se pogreza nanj tisto najtežje breme njegove duhovniške službe. Nočejo umreti, zato ne marajo, da bi jih previdel, boje se, da bi potem morali vzeti slovo. In duhovni jim vedno spet ne ve tolažbe, ne zna vere obuditi, da bi se vdali. Mrtvo, zlostno brblja in toži bolna: da je videla, da je bila priča. Ko je umirala rajna Marijanica... Klobučarjeva na Ravneh... Prav tako je bilo z njo in preden je izdahnila, je povedala...

V jedkem gnevu zaklinja vikar zapeljivca. Kar vidi ga, škodoželjnega, zlovesčega. S trapoto tako bega umirajoče in mu jih vleče izpod rešilne roke. Kolne, roti ga:

„Samael, Mahazael, Bethaga, spiritus aspis tartaricus, miluo inextricabilis calcitrans mulus... conjuro te, flecto, veneno, flagello, cremo, lacero..."

Ves zblojen posluša, ali ne cvili kje v kotu, ali ne bo zažvižgal bič, ko bo angel udaril, da bo slišati, kakor da iztepa irhovino...

„Za zdravje, Neža,“ se nato najde, „molila bova. Vedno si rada..."

In se prekriža in jo gleda, ki bulji v prazno, brezbrizna, topa.

„Ali pa poslušaj,“ začne drugače. „Ni prazna čenča, v samem svetem evangeliju sem bral. Da je bila ženska, nu, baba, kakor ste vse. Vsak mesec tečete, ta je pa dvanajst let vsak dan, spremisli. Pa je slišala o Jezusu, je šla, pristopila od zadaj, kako bi se mu neki upala od spredaj v obličje, pa se doteknila njegove obleke. Mislija je namreč: Ako se dotaknem tudi le njegovih oblačil, ozdravela bom. In tako je bilo. Jezus pa je čutil. Kako je čutil? Da je šla moč iz njega. In kaj je rekel ženi? Pojdi, žena, je rekel, tvoja vera ti je pomagala... Ali si slišala, Neža?"

Zbegano gleda dekle, molči.

„Bom še povedal,“ pravi duhovni, „če si morda v cerkvi preslišala. O Jairu, ki je bil načelnik v shodnici pa mu je hči za smrt zbolela. Le hiti h Gospodu, pa naj gre, da otrok ne bo umrl. In gredo, pa že pridejo iz hiše povedati, da je čečica umrla. Pa je rekel Gospod Jezus... Kaj je rekel? Nu, Neža, je rekel, ne boj se, veruj... In je šel v hišo, kjer je ležala mrtva..."

Prestane, opazuje bolno, ki drgeta. Pripoveduje do konca:

„Prime jo za roko in veli: thabiti kumi, spreglej in vstani! Tako je rekel, ali kakor drugi pravijo, Talitha kumi, hčerka, pravim ti, vstani. In je vstala in hodila."

Mrtve solze drkajo bolni čez lice, giblje z ustnami, pa očitvidno ne ve prave besede. Ko jih najde, so strašno vsakdanje:

„Kadar začnejo noge otekati..."

Duhovni ve iz izkušnje, da je to zadnji odpor. Kadar začno na noge misliti in ko jih s takim potrdilom ustrahuje, se vdajo. A tu in zdaj ne more potrditi, ne more udariti neusmiljeno. Ves je zmeden in slab.

„Jaz o čudežu,“ spregovori narejeno užaljeno, „ti pa o nogah, črednik Neža! Lepa si mi, da te sram ni. Noge... Kajpada. Meni že deseto leto vsak večer zalijejo obuvalo...“

Pa vidi, da je dekle še hujši topa in da je ne more pa ne more sprevesti na pravo pot in misel. Čuti, da bi jo moral strahovati silneje, z grozo greha, ki mu pravimo, da je proti svetemu Duhu... Pomejniška, kakoršna je, saj ne bo umela, le zmočena bo še huje... se oveda.

„Deus meus in adjutorium mihi intende...“ začne moliti.

Ne domoli. V brezmejnem usmiljenju, v nekakšni sveti zaljubljenosti bi kar roke stegnil in prijel bolno, jo stresel, jo božal, naj bo vendar dobra, naj ume. In kakor čuti, tako govori. Kakor mati, kakor oče, kakor brljavemu otroku:

„Kananejska mati, Neža, gorjanka taka kot ti, pomejniška, tolminska, črednik v krilu; ob sobotah se je česala pa kadar je molzla, je nase mislila... pa je za Gospodom pritekla, naj se je usmili in pomaga. Pa je ni maral videti in je rekel, da ne bo otrokom kruha jemal pa ga psom metal. Pa je rekla žena: Gospod, kaj pa psički? Saj smejo pobrati drobtinic, ki so jih otroci stresli? In je videl, da je močna, da hoče, in ji je dal, česar je prosila...“

Duhovni molči, vidi, da se v bolnici nekaj preobrača. Oči ji žarijo, obličje se razvema.

„Za čudež moliva, Neža,“ vzklikne in ve, da mora prijeti trdo, da se mu opolzka ne izmuzne. „Za čudež, Neža, če je volja božja, skesana, vdana, spovedana... V imenu Očeta...“

Sredi v molitev mu spregovori dekle:

„Tisto besedo, gospod, ko je rekel, naj vstane...“

„Tisto besedo? Jairovi hčerki? Thabiti kumi, thabita kumi, talitha kumi... spreglej in vstani, deklica, rečem ti vstani!“

„Talitha kumi,“ ponovi dekle, stegne roke izpod odeje, jih sklene in prosi:

„Spovejte me!“

„V imenu Očeta in Sina...“ začne neposredno duhovni. Zdrknil je na kolena ob nizki postelji in nagnil glavo bolni k ustom. Pa začuti, da se mu je obesila krog vratu, ga objela in vleče k sebi. Tudi vidi, da se spozablja, da ne gleda nase in se zopet razgalja. Ne ve si razložiti, kaj počne, trpi voljno, posluša njeno vzhičeno izpoved, jo uči in tolaži in odvezuje. In zdajci jo sliši govoriti iz vse duše, iz neke strašne slè; komaj ume, kaj hoče povedati.

„Jelite, psički? Drobtinice pobirajo, ki so jih stresli otroci. In taka moč je šla iz Njega... In eno besedo je rekel. Talitha kumi, talitha kumi... Prosim, prosim!“

V trenutku je sivi vikar eno samo neskončno koprnenje, psalm do visokih nebes, sproščen v prečudni, nadzemeljski sli, brez besede, brez razuma in telesnega občutja. Ne véruje, a je sama vera, ne upa, a je ves v dopolnjenju, ne ljubi, in je ves minul v brezkončnem usmiljenju. Česar je tako dolgo pogrešal, nad čemer je obupal, da bo kdaj imel, božja sreča Kristusova, se je zdajci osula nadenj, ga obsenčila, spočela ga za nezaslišano delo. Bog bo obudil čudež po njem s svojo močno sveto besedo, z dotikljajem njegove roke, z močjo, ki se bo prelila iz njegovega telesa v bolno žensko, v tem strašnem novem zakramentu, v tej skrivnosti, ki je kakor tista obredna pri povzdigovanju, ko Gospodova beseda v njegovih svečeniških ustih izpreminja vino v kri in kruh v meso...

Tako je ves onstran; večji, višji, močnejši mimo nebeških moči, srečen in blagoslovljen do smrti. Nepoznano ugodje se mu prelija iz duše v telo, v vse čutnice mu grabi nekakšna sveta poltenost, narašča, kipi in vpije po skrivnostnem spočetju. Vedno bolj krčevito ga prižema in vleče ženska nase, na svoje žalostno, lepo in mlado in neusmiljeno golo telo. Vročina iz tegà telesa udarja duhovnemu skozi mezlan in prtenino, duši ga presunljivi vonj razvnetega dekliškega života. Že je omahnil nad njo, leži ob njej, na njej... samo materi pri rojstvu je ležal bliže... A se ne oveda nemarnega in nesramnega svojega položaja, gubi se v nedoumni sli in strašni veri, da mora privoliti in da se bo zdajci zdravje spočelo iz njega. Hotel bo, spregovoril in bo živela ženska, izpila iz njega samega zadnjo življensko moč, zadnjo kapljo krvi. In duhovni se osvešča za novi zakrament, moli, kakor še ni molil:

„Sveti, Močni, Nesmrtni! Hagios! Athanatos! Ischyros! Naj živi ta žena! Ti hočeš, Ti daješ, si hotel in boš dal. Po meni, po jalovem in starem, ki hočem umreti zanjo! Gospod, Gospod! Th a b i t a k u m i !“

Sliši se, ne pozna lastnega glasu, a čuti. Kakor to jutro in ta dan, ko je bil zaspal in se mu je sanjalo, ga prešinja nepoznana slast in bolečina, mu jemlje vso moč, lije iz njega in se ne ustavi... Utrgalo se je do smrti... do zadnje krvi...

„Gospod, kakor psički... drobtinic...“ blede bolna pod njim.

„Hagios, Athanatos... Tvoja slava in čast vekomaj!“ poje duhovni, pada, se gubi v molk in prazno brez dna, brez dne, brez sle...

* * *

Zdajci se je ovedel. V sobo je padel medel svit. Ali iz jutra, ali iz noči in neba, ki se je prevedrilo v severnih sapah nad novi sneg? Vikar se vidi. Leži ob golem, mrzlem, trdem in ko presni vosek rumenem ženskem

telesu. Sliši: pridušeno se krohota hudič nekje, ni božjega angela, da bi mu strojil kožo kakor irhovino.

„Sus famelice, prekolnem te ... maledico, flecto, vulnero, dispulvero...“

Vikar stoji, išče z očmi in najde: domači bebec s svojim zmaličenim licem se je potuhnil v kot, se smeje norsko in pači. Vikar bruhne še sam v krohoto. Potem strmi in bulji v prazno. Zavpije, odpre od mrtve v sosedno sobo. Tam stojita oglar in nosna sosedka. Vidita duhovnega in ga ne poznata. Bled je kakor krpa, krč mu žene glavo, pena mu je na posinelih ustnah. Ne vidi, ne sliši, blede z blazno praznimi očmi:

„Quattuor angelos super angulos ... vetrove so odvezali za sodbo...“

Spregleda navidezno, išče oglarju v obraz in otroški ženi v tegobni život. Izprašuje s strašnim porogom:

„Kdo je videl? Ti? Kdo je slišal? Kdo bo verjel? Hudič in angel! Anathema!“ Usmiljeno zaihti žena in hoče k njemu, da bi mu bila v pomoč. Pa jo strahuje:

„Da si videla? S tem, kar vlačiš že osmi mesec? Z drobom svojim hudiča...“ Strašen smeh ga lomi. Ženska pa je zastokala, se zvila in stulila. Prijel jo je prvi popadek...

Oglar je prestregel duhovnega v svoje močne, črne roke...

„Christophore,“ se unaša zmedeni, „ne boj se! Ni angelov, hudiča pa tudi ne.“ „Ne hudiča ne angela,“ ponavlja venomer, dolgo in se zopet osvesti besede iz Razodetja: „Quattuor angelos super angulos... angelos... angulos...“

Zdaj strmi, zeva z začudenimi očmi, išče, slovkuje:

„Et... tenens manum... puellae... ait illi; talitha kumi, quod... est interpretatum Puella, tibi dico, surge...“

Vedno bolj nemirno išče, tehta, posluša:

„Talitha? Thabita? Thabiti?“

Vzraste, stegne roke, strese s pestmi. Kakor obsedencu mu je na ustnah pena, žolč in kri.

„Pa si le,“ mu gre hripavo izpoved, „si! Lovač prekleti od začetka, satan! Besedo si mi obrnil, čudež mi izmaličil...“

In se grabi za glavo, blodi po sobi, stoče in ihti:

„Talitha, Thabita, Thabiti...“

Pade kot kamen, ki se je utrgal iz žive stene v brezno. A umrl ni. Le vedel ni poslej nič več...

* * *

In hlapčič Boštjan, rotundae conscientiae presbyteri proles, nevrednega očeta negodni sin, pa je živel in rasel. In ko je dozorel, je slà stegnila svoje lovke po njem. Hudič ga je v zanko ujel. V tridesetem letu njegove starosti ga je pijanega od razuzdane babe speljal z varne poti nad prepad in ga treščil vanj...